

Sebastian Werra

PROCEDURA PRZEJŚCIA PREZBITERA ZE STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO DO KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

WPROWADZENIE

Kościół, na mocy ustanowionego przez Chrystusa sakramentu święceń, powołuje świętych szafarzy, którzy jako konsekrowani i przeznaczeni do służby Ludowi Bożemu mają ku temu szczególny tytuł i zdolności. Są one zróżnicowane, a zatem również zależne od stopnia przyjętych święceń, tj. biskupstwa, prezbiteratu i diakonatu. Biskupstwo i prezbiterat implikują zdolność do działania w Osobie Chrystusa Głowy, natomiast diakonat – posługę miłości obecną w Słowie i liturgii (kan. 1008-1009 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹). Ci, którzy przyjęli święcenia, realizują wskazaną misję wobec określonej porcji Ludu Bożego, która jest wyznaczona przez ich inkardynację. Wśród nich są także tacy, którzy wiodą życie konsekrowane przez złożenie świętych więzów w instytucjach życia konsekrowanego, stowarzyszeniach życia apostolskiego bądź innych formach życia konsekrowanego. Spośród nich na szczególną uwagę zasługują prezbiterzy, którzy pełniąc swoją posługę w imieniu Chrystusa Głowy sprawują sakramenty w jedność z swoim biskupem, realizując tym samym charyzmat powszechności Kościoła. Ojcowie Soboru Watykańskiego II opisują sakrament święceń jako

KS. MGR LIC. SEBASTIAN WERRA – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; adres do korespondencji: ul. Zagłoby 37, 02-495 Warszawa, Polska; e-mail: werracor@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-1219-4988>

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022 [dalej: KPK/83].

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

dar, który „przygotowuje [...] nie do jakiejś ograniczonej i zacieśnionej misji, lecz do najszerszej i powszechnej misji zbawienia *aż po krańce ziemi* (Dz 1,8); każda bowiem posługa kapłańska uczestniczy w owym uniwersalnym zasięgu misji powierzanej przez Chrystusa Apostołom”². Ta powszechność wyraża się najpełniej w fakcie, iż sprawowanie sakramentów przez prezbitera nie powinno ograniczać się jedynie do Kościoła partykularnego czy innej struktury, do której jest inkardynowany. Mobilność ta niesie ze sobą zarówno niebezpieczeństwo, jak i szansę, która może rodzić konieczność zmiany struktury inkardynacji. Nierzadko zdarzają się sytuacje, w których duchowni, a szczególnie prezbiterzy, migrując w otwartym przed nimi jak nigdy dotąd świecie, decydują się na przejście z jednego Kościoła partykularnego do innego, bądź między instytucjami życia konsekrowanego czy stowarzyszeniami życia apostołowskiego. Niesie to ze sobą konieczność dochowania określonych procedur wymaganych przez prawo do ważnej i godziwej zmiany miejsca inkardynacji, gdyż przebieg tego procesu warunkuje późniejszą skuteczność sprawowania przez prezbitera sakramentów, a zatem rzutuje także na sposób funkcjonowania Kościoła jako społeczności.

1. INKARDYNACJA I EKSKARDYNACJA DUCHOWNEGO

Przez inkardynację rozumie się „przynależność obligatoryjną duchownego do diecezji lub innej wspólnoty kościelnej posiadającej prawo inkardynowania” [Stawniak 2013, 26]. Jej obligatoryjność ustawodawca warunkuje w takim celu, aby zapobiec sytuacji, w której duchowny nie podlegałby żadnemu przełożonemu (ordynariuszowi), a w związku z tym wyjęty byłby spod nadzoru i kontroli odnośnie do pracy oraz pobytu w danej strukturze. Inkardynacja nie jest tylko sposobem na podporządkowanie duchownego zwierzchnictwu przełożonego hierarchicznego, ale także włączeniem do grona osób zobowiązanych do troski o powierzony im lud, zarówno w jakiejś strukturze terytorialnej, jak i personalnej. Taka jej wizja jest dziełem Soboru Watykańskiego II, gdyż wcześniej inkardynacja miała mniejsze znaczenie w kontekście pastoralnym, a wiązała się raczej z samym podporządk-

² Sacrosanctum Concilium Vaticanum II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (07.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024 [dalej: PO]; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2008, s. 750-805, nr 10.

kowaniem duchownego władzy zwierzchniej, a także sposobem utrzymania przy pomocy beneficjów, bądź też majątku własnego, którego duchowny był posiadaczem [Krukowski 2005b, 84-85]. Inkardynacja służy obecnie lepszemu rozmieszczeniu prezbiterów w Kościołach partykularnych oraz świadczy o ich uczestnictwie w misji Kościoła, który jest powszechny, ale i obecny w każdej strukturze partykularnej (PO 10). Inkardynacja bywa rozumiana także jako przyporządkowanie nie tylko do struktury, ale przede wszystkim do społeczności duchowieństwa danego Kościoła partykularnego, czy jemu podobnych. Biorąc jednak pod uwagę historyczne uwarunkowania i cel, dla którego pierwotnie (w III w.) zaistniała, należy zwrócić uwagę, iż na początku była ona konieczna do ważnego sprawowania posługi duszpasterskiej, w tym sprawowania sakramentów. Dlatego inkardynacja nie może być dziś postrzegana jedynie jako zwykłe przyporządkowanie do społeczności, ale także jako zawiązanie swego rodzaju węzła między tym, kto przyjmuje do tej społeczności (ordynariuszem) i powierzonym mu Kościołem, a tym, który zostaje inkardynowany [Stawniak 2013, 27-28].

Inkardynacja dotyczy jedynie duchownych, stąd uzyskuje się ją przez przyjęcie święceń diakonatu (kan. 266 § 1 KPK/83). Przyjęto, iż tak uzyskaną inkardynację nazywa się oryginalną, bądź pierwotną, zaś w przypadku zmiany inkardynacji, tę nabytą nazywa się wtórną [Krukowski 2005b, 87]. Obecnie ustawodawca dopuszcza możliwość inkardynacji zarówno do Kościoła partykularnego, jak i do prałatury personalnej, instytutu życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego, jak i innego stowarzyszenia posiadającego taką zdolność, czy też publicznego stowarzyszenia klerycznego, któremu Stolica Apostolska przyznała taką kompetencję (kan. 265 KPK/83). W instytucie życia konsekrowanego święcenia diakonatu poprzedza profesja wieczysta, zaś w stowarzyszeniu życia apostołskiego – definitywne do niego przyjęcie, które jest jakąś formą świętych więzów, nie stanowi jednak publicznych ślubów (kan. 266 § 2 KPK/83). W przypadku zakonników, czy też członków stowarzyszeń życia apostołskiego należy uwzględnić rozróżnienie między inkorporacją a inkardynacją. Przez złożenie profesji zakonnej są oni inkorporowani do instytutu, zaś przez święcenia diakonatu zostają do niego inkardynowani [tamże, 86]. Odnosnie do włączenia do instytutu przez profesję zakonną używa się sformułowania *adscriptum* (z łac. przypisanie) [Korpanty 2001, 556], które ustawodawca kościelny opisuje słowem *incorporatio* (z łac. włączenie) [tamże, 149]. Pozwala to odróżnić specyficzną misję, jaką wypełnia każdy definitywnie agregowany

zakonnik czy członek stowarzyszenia życia apostołskiego (*incorporatio*) od tej, która odpowiada jedynie duchownym (*incardinatio*) wywodzącym się zarówno z instytutów, stowarzyszeń, jak i Kościołów partykularnych, a wykonujących władzę święceń [Stawniak 2013, 29-30].

Węzeł inkardynacji jest względnie stabilny, jednak nie na tyle, aby nie istniała możliwość ekskardynacji [Krukowski 2005b, 85]. Zasadniczo jest ona związana z uzyskaniem nowej inkardynacji (wtórnej), ale może też nastąpić jako efekt utraty stanu duchownego poprzez stwierdzenie nieważności przyjętych święceń, albo kary wydalenia ze stanu duchownego, czy też przez reskrypt Stolicy Apostolskiej [Stokłosa 2015, 13]. Ekskardynacja jako etap zmiany przynależności duchownego do struktury posiadającej prawo inkardynacji, tzn. przejścia między podmiotami wymienionymi w kan. 265 KPK/83, odnosi swój skutek dopiero w momencie uzyskania pisma inkardynującego do nowej struktury. Powodem tego jest wykluczenie przez ustawodawcę możliwości funkcjonowania duchownych nikomu niepodlegających. Nie może być zatem ważnego aktu ekskardynującego z miejsca obecnej inkardynacji, bez aktu inkardynującego do nowego miejsca [Zaborowski 2011, 258-59]. Nabycie nowej inkardynacji może dokonać się na drodze aktu administracyjnego, jak i z mocy samego prawa. Pierwszy sposób oparty jest na wymianie przez ordynariuszy wspomnianych pism, poprzedzone pisemną prośbą zainteresowanego duchownego o przejście z jednej struktury do drugiej, skierowane bezpośrednio do przełożonych obu struktur [Stawniak 2013, 252]. Drugi sposób natomiast reguluje ustawodawca w kan. 268 § 1-2 KPK/83, zgodnie z którym duchowny diecezjalny po upływie pięciu lat od momentu formalnego (zakomunikowanego ordynariuszowi na piśmie) i faktycznego (duchowny zamieszkał na terenie nowego Kościoła partykularnego) rozpoczęcia pobytu w nowym miejscu, zostaje z mocy prawa inkardynowany do tej struktury, a tym samym ekskardynowany z dotychczasowego miejsca inkardynacji. Ma to miejsce jedynie wówczas, gdy duchowny wyraził na piśmie pragnienie inkardynowania go do nowej diecezji zarówno obecnemu ordynariuszowi, jak i temu, do którego diecezji pragnie się inkardynować. Ponadto nie może zaistnieć formalny sprzeciw obu ordynariuszy, ani odwołanie w tym czasie woli inkardynacji przez samego duchownego. Ustawodawca przewiduje w tej sytuacji termin czterech miesięcy [tamże, 262-64].

Odmienne przedstawia się sytuacja duchownego, który ma zamiar uzyskać inkardynację do instytutu życia konsekrowanego albo stowarzyszenia życia apostołskiego lub innego stowarzyszenia posiadającego zdolność

inkardynacji, albo specjalne pozwolenie Stolicy Apostolskiej, a do tej pory pozostawał inkardynowany do Kościoła partykularnego. Inkardynacja *ipso iure* dokonuje się wówczas przy pomocy złożenia profesji wieczystej w instytucie, czy też definitywnego włączenia do stowarzyszenia, nie zaś – jak w przypadku przejścia do Kościoła partykularnego – przez dekret inkardynacji wydany przez ordynariusza. Inkardynacja zbiega się wówczas z inkorporacją. Oczywiście jest, że dla jej zaistnienia należy spełnić identyczne warunki formalne, jak w przypadku inkardynacji wtórnej do Kościoła partykularnego [tamże, 265-68]. Sytuacja odwrotna, tj. przejście duchownego z instytutu życia konsekrowanego do Kościoła partykularnego, wymaga zastosowania kan. 693 KPK/83, zgodnie z którym w identycznych warunkach czasowych, jak w przypadku wyżej opisanym, inkardynacja następuje po uzyskaniu indultu odejścia z instytutu. Indult ten staje się skuteczny w momencie uzyskania dekretu inkardynującego duchownego do Kościoła partykularnego [tamże, 270-71].

2. STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO I ICH ORDYNARIUSZE

Stowarzyszenia życia apostołskiego to struktury upodabniające się do instytutów życia konsekrowanego, których członkowie, w odróżnieniu od zakonników, nie składają ślubów, jednak żyją we wspólnocie i realizują charyzmat stowarzyszenia, przestrzegając jego konstytucji (kan. 731 § 1 KPK/83). Członkowie stowarzyszeń składają zobowiązania, które stanowią więzy łączące ich z instytutem, nie są one jednak tożsame z publiczną profesją w instytutach życia konsekrowanego [Rincón-Pérez 2023a, 462]. Jednakże istnieją również takie stowarzyszenia, których członkowie nie składają żadnych zobowiązań³. Ustawodawca w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich reguluje tę kwestię nieco dokładniej, niż w Kodeksie dla Kościoła łacińskiego, gdyż wyróżnia stowarzyszenia życia wspólnego i stowarzyszenia

³ Dla przykładu: „Kongregacja Oratorium oparta jest tylko na związku miłości wzajemnej i nieskrępowanej żadnymi węzłami ślubów, przysięg czy podobnego rodzaju przyrzeczeń; spójnię jej stanowi jedynie więź miłości”, zob. *Constitutiones et Statuta Generalia Confoederationis Oratorii Sancti Philippi Nerii*, Roma 1989, tekst polski: Federacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Polsce, *Konstytucje i Statuty Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri*, Gostyń-Swięta Góra 1992, s. 16, pkt 9.

życia apostolskiego, z których pierwsze spełniają kryteria dotyczące instytutów życia konsekrowanego, co normuje kwestię ślubów⁴. Co prawda o stowarzyszeniach życia apostolskiego ustawodawca traktuje dopiero w KPK/83, jednak w Kodeksie Pio-Benedyktyńskim⁵ również wspominał o tego typu strukturach (kan. 673-681). Święte więzy realizowane przez członków stowarzyszeń życia apostolskiego mogą być zatem traktowane jako quasi-prywatne śluby czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, w związku z tym nie stanowią, w odróżnieniu od wieczystej profesji zakonnej, przeszkody do zawarcia sakramentu małżeństwa [Rincón-Pérez 2023a, 461-62].

Życie wspólnotowe charakteryzujące członków stowarzyszeń to nie tylko wspólne miejsce zamieszkania, ale także pewien rodzaj wspólnoty dóbr – nie tak radykalnej, jak w życiu zakonnym, gdyż tam wskazuje na to ślub ubóstwa, lecz mniej ścisła wspólnota, nieograniczająca własności prywatnej. Ponadto wspólnotowość jest związana z inkorporacją, czyli włączeniem, a następnie trwaniem w stowarzyszeniu. Jest to przynależność stanowiąca zobowiązanie do działania we wspólnie obranym celu apostolskim, który jest zarazem racją istnienia stowarzyszenia, czyli jego charyzmatem. W odróżnieniu od instytutów zakonnych, głównym celem powstania stowarzyszeń był właśnie cel apostolski, który w łatwiejszy sposób da się osiągnąć nie będąc związanym ślubami, a bazując jedynie na motywacji bezinteresownej miłości. Powstaje problem związany z momentem zawiązania się węzła prawnego łączącego przyjmowanego ze stowarzyszeniem. W instytucie zakonnym inkorporacja dokonuje się przez złożenie profesji zakonnej, tymczasem istnieją takie stowarzyszenia, które wykluczają składanie jakichkolwiek zobowiązań (Filipini, Sulpicianie, Stowarzyszenie Misji Zagranicznych). Węzeł prawny jednak powstaje, według ustawodawcy, z momentem definitywnego włączenia do stowarzyszenia czy instytutu, niezależnie od tego, czy członkowie składają przy tym śluby czy zobowiązania, czy też nie praktykują składania żadnych z wymienionych. Świadczy o tym analogia, którą stosuje ustawodawca w przypadku wydalenia z instytutu życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego [Bogdan 1977, 372-76]. Już

⁴ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1033-363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 18 października 1990 roku*. Stan prawny na dzień 1 grudnia 2024 r. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2025 [dalej: KKKW], kan. 554 § 1 i 3, kan. 572.

⁵ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9 (1917), pars II, s. 2-593, kan. 673-681.

samo włączenie do stowarzyszenia (inkorporacja) powoduje zaistnienie świętych więzów. Nie można ich interpretować jedynie jako prywatne zobowiązania, gdyż inkorporacja jest aktem publicznym, z tego względu, iż dokonuje jej prawnie ustanowiony przełożony, który swoją władzę wykonuje w imieniu Kościoła [Stawniak 2013, 237]. Różnicę między stowarzyszeniem życia apostołskiego a instytutem życia konsekrowanego można zauważyć w sposobie nabywania dóbr. W instytucie zakonnicy wszystko co nabywają, nabywają na rzecz instytutu, natomiast w stowarzyszeniu mają zdolność nabywania dla stowarzyszenia, jeżeli otrzymują dane dobra ze względu na to, iż są jego członkami, a także dla siebie, jeżeli są one wynikiem własnej pracy [Bar 1977, 323-24].

Odnosnie do inkardynacji do stowarzyszenia życia apostołskiego istnieje konieczność, aby było ono ustanowione jako kleryckie – wówczas posiada taką zdolność, jeśli natomiast jest stowarzyszeniem laickim, jego członkowie są inkardynowani do Kościoła partykularnego. Inkardynacja nie może jednak wyprzedzić inkorporacji. Członek stowarzyszenia musi być najpierw definitywnie do niego włączony, a dopiero później inkardynowany. Z racji tego, iż inkardynacja jest ściśle związana ze święceniami diakonatu, istotne jest, iż zgodnie z kan. 1019 § 1-2 KPK/83 dymisoria do święceń może kandydatowi wystawić ordynariusz kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, nie może natomiast tego uczynić ordynariusz stowarzyszenia laickiego oraz kleryckiego na prawie diecezjalnym. Pociąga to za sobą konieczność inkardynacji do Kościoła partykularnego, gdyż wymienione stowarzyszenia nie posiadają prawa inkardynacji. Ordynariuszem inkardynującym jest wówczas ordynariusz Kościoła partykularnego. Aby ordynariusz mógł inkardynować duchownego do kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, musi posiadać kościelną władzę rządzenia w tym stowarzyszeniu [Stawniak 2013, 239-40].

Istnieje znacząca różnica w odniesieniu do władzy przełożonych w stowarzyszeniach życia apostołskiego, w zależności od tego czy cieszą się one przywilejem egzempcji, tj. czy są wyłączone spod władzy miejscowego ordynariusza i podlegają bezpośrednio Stolicy Apostolskiej, czy też nie [Bar 1977, 323]. W zakresie wewnętrznej dyscypliny członkowie stowarzyszeń zawsze podlegają bezpośrednio ustanowionemu prawnie przełożonemu, natomiast w kwestiach duszpasterskich (np. gdy posługują w parafii albo katechizują) są zależni od miejscowego ordynariusza (kan. 738 § 1-2 KPK/83). Zależność ta obowiązuje nawet wówczas, gdy stowarzyszenie cieszy się przywilejem

egzempcji. Władza przełożonych stowarzyszeń jest przez nich wykonywana w sposób wolny, jednak w sprawach wielkiej wagi ustawodawca łączy ją z funkcjonowaniem rady przełożonego, którą tworzą jego najbliżsi współpracownicy (kan. 744 § 1 i 745 KPK/83). Władza przełożonych stowarzyszeń rozciąga się również na udzielanie dyspens (zarówno od zapisów konstytucji stowarzyszenia, jak i – w niektórych kwestiach – także od prawa powszechnego). Mogą oni wobec członków stowarzyszeń i stale mieszkających w ich domach sprawować funkcje duszpasterskie [Bogdan 1977, 380]. Przełożeni kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim posiadają nie tylko władzę przewidzianą w konstytucjach stowarzyszenia i prawie powszechnym, ale również władzę jurysdykcyjną (władzę rządzenia) nad członkami stowarzyszenia. Władza ta ma charakter ustawodawczy, wykonawczy i sądowniczy. Najwyższą władzę kolegiálną w stowarzyszeniu posiada kapituła generalna. Ona wybiera najwyższego przełożonego, ustanawia normy i dyrektywy obowiązujące wszystkich członków stowarzyszenia, a także opracowuje zmiany w konstytucjach stowarzyszenia, które po uzyskaniu zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską, obowiązują jego członków. Władzę wykonawczą sprawują wyżsi przełożeni stowarzyszeń, w tym przełożeni domów samoistnych *sui iuris* (kan. 613 § 2 KPK/83), jak i przełożeni prowincji (kan. 620 KPK/83), a także ich zastępcy [Necel 2011, 119-21]. Przełożonym kompetentnym w zakresie inkardynacji duchownego do stowarzyszenia życia apostolskiego jest ten, który posiada kościelną władzę rządzenia, a zatem przełożony wyższy kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim. W przypadku stowarzyszeń życia apostolskiego, które nie posiadają zdolności inkardynacji, duchowny zostaje inkardynowany do właściwego Kościoła partykularnego przez ordynariusza miejsca [Stawniak 2013, 239-40].

3. KOŚCIOŁY PARTYKULARNE I ICH ORDYNARIUSZE

Sobór Watykański II nadaje Kościołom partykularnym miano struktur „uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki”⁶. Ustawodawca wśród

⁶ Sacrosanctum Concilium Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje...*, s. 144-263, nr 23.

Kościółów partykularnych wymienienia: diecezje, prałatury terytorialne, opactwa terytorialne, wikariaty apostołskie, prefektury apostołskie i administratury apostołskie erygowane na stałe (kan. 368 KPK/83). Istotne jest w nich kryterium terytorialne (kan. 372 § 1 KPK/83), a także kryterium obrządkowe (kan. 372 § 2 KPK/83), które pozwalają wyodrębnić w Kościele powszechnym poszczególne Kościoły partykularne jako porcję Ludu Bożego posiadającą osobowość prawną z mocy samego prawa (kan. 373 KPK/83).

Diecezja to porcja Ludu Bożego, której zwierzchnikiem jest biskup działający w jedność z swoim prezbiterium [Zając 2015, 39]. Owa porcja Ludu Bożego gromadzi się wokół swojego biskupa i stanowi część Kościoła powszechnego w ten sposób, że jest w niej obecne całe Magisterium Kościoła. Tworzy tym samym nową rzeczywistość kościelną, która funkcjonuje w ramach Kościoła powszechnego i nie może istnieć oddzielnie [tamże, 44]. Biskup posiada w swojej diecezji pełnię władzy jurysdykcyjnej oraz władzę święceń, która obejmuje: uświęcanie, nauczanie i rządzenie. Władzę tę wykonuje jako członek Kolegium Biskupów w jedność z Biskupem Rzymu [Krukowski 2005a, 231-32]. Jest on biskupem diecezjalnym, a więc także ordynariuszem miejsca, posiada w swojej diecezji władzę bezpośrednią, zwyczajną i własną, ale nie nieograniczoną, stąd konieczność podporządkowania się biskupa diecezjalnego prawu powszechnemu i decyzjom Stolicy Apostołskiej w kwestiach, które ta sobie rezerwuje. Istotna jest także współpraca w wykonywaniu władzy biskupa diecezjalnego z prezbiterium, a także z Ludem Bożym powierzonym jego trosce, co objawia się w funkcjonowaniu kolegiów i rad przy biskupie (np. kolegium konsultorów czy diecezjalnej rady duszpasterskiej) [tamże, 222]. Biskup diecezjalny jest ponadto kompetentny w kwestii inkardynacji duchownego do podlegającej mu diecezji. W przypadku inkardynacji pierwotnej (wraz ze święceniami diakonatu) kompetentny jest biskup diecezji, której kandydat zdecydował się poświęcić, bądź też diecezji, w której posiada zamieszkanie (kan. 1016 KPK/83). W przypadku inkardynacji wtórnej konieczne jest dochowanie stosownej procedury, jednakże z zastrzeżeniem, iż ograniczone kompetencje w kwestii inkardynacji ma administrator diecezji (kan. 270 KPK/83), który może inkardynować duchownego tylko wówczas, gdy uzyska na to zgodę kolegium konsultorów w przypadku, gdy stolica biskupia wakuje od ponad roku [Stawniak 2013, 194]. Kompetencję tę mógłby posiadać także wikariusz generalny, w przypadku, gdy władzę tę delegowałby mu biskup diecezjalny na mocy specjalnych uprawnień [tamże].

Prałatura terytorialna jest Kościołem partykularnym, który może być erygowany jedynie na podstawie kryterium terytorialnego, nie istnieje tu zatem kryterium obrządkowe. Prałatura taka była znana również za czasów obowiązywania Kodeksu z 1917 r. Nazywana była wówczas prałaturą udzielną, tj. wyjętą spod władzy biskupa diecezjalnego. Na czele prałatury terytorialnej stoi prałat terytorialny wybierany przez Biskupa Rzymskiego. Posiada taką samą władzę jak biskup diecezjalny w diecezji, czyli zwyczajną, własną i bezpośrednią [Zajac 2015, 66-68]. Analogicznie jest w przypadku opactwa terytorialnego, na którego czele stoi opat terytorialny. Obie te struktury są utworzone jako Kościół partykularny na sposób stały [Krukowski 2005a, 223]. Prałat terytorialny zazwyczaj otrzymywał sakrę biskupią, natomiast opat terytorialny nie. Papież Paweł VI zapowiedział, iż nowe prałatury i opactwa terytorialne nie będą już erygowane, gdyż ich istnienie ma podbudowę historyczną [Stawniak 2013, 191-92].

Wikariat apostolski i prefektura apostolska są Kościołami partykularnymi o charakterze przejściowym na terenach, gdzie istnieją przeszkody do erygowania stałych struktur, takich jak diecezje. Ich zarządcy posiadają inny rodzaj władzy, niż prałaci i opaci terytorialni. Są nimi odpowiednio wikariusz apostolski i prefekt apostolski. Ich władza jest zwyczajna, ale zastępcza, a co za tym idzie, sprawują ją w imieniu Biskupa Rzymu [tamże, 192-93]. Prefektura apostolska i wikariat apostolski są strukturami erygowanymi na terenach misyjnych, jako pewien etap w rozwoju struktur kościelnych na danym terytorium. Pierwszym etapem na drodze do powstania diecezji jako Kościoła partykularnego na terenach misyjnych jest utworzenie misji autonomicznej, która jest podporządkowana bezpośrednio Stolicy Apostolskiej. Przełożony misji posiada taką samą władzę jak prefekt apostolski i wikariusz apostolski. Aby misja autonomiczna przekształciła się w prefekturę apostolską potrzebne jest umocnienie jej struktur organizacyjnych i względna trwałość utworzonej misji. Prefekt apostolski nie jest biskupem, natomiast wikariusz apostolski jest biskupem tytularnym, który sprawuje pieczę nad wikariatem apostolskim wówczas, gdy prefektura apostolska na tyle się umocni, iż zostanie przekształcona w wikariat. Ten natomiast może zostać przekształcony w diecezję, gdy spełnione zostaną wszystkie kryteria przewidziane przez prawo, a tym samym zostanie się ona pod władzę ustanowionego nad nią biskupa diecezjalnego, który posiada już władzę zwyczajną, własną i bezpośrednią [tamże, 70-71]. Należy zwrócić uwagę, iż administratura apostolska ustanowiona na stałe nie jest strukturą

przejściową, a jej charakterystyka w pełni odpowiada strukturze diecezji, jednak nie może być taką ustanowiona ze względu na czynniki zewnętrzne, które uniemożliwiają funkcjonowanie diecezji w danym kraju czy regionie. Zazwyczaj czynniki te są natury politycznej. Również wówczas administrator apostolski posiada w niej władzę zwyczajną, zastępczą i wykonuje ją w imieniu Biskupa Rzymu [Zajac 2015, 73-74]. Należy nadmienić, iż prefekt apostolski, wikariusz apostolski i administrator apostolski posiadają władzę jurysdykcyjną, stąd mogą inkardynować duchownych do podlegających im struktur, nawet wówczas, gdy nie są biskupami [Stawniak 2013, 195].

Oprócz wymienionych w KPK/83 istnieją także pozakodeksowe Kościoły partykularne, które odznaczają się kryterium personalnym ich wyodrębnienia. Są nimi: ordynariaty polowe, Administratura Apostolska Św. Jana Marii Vianneya oraz ordynariaty personalne dla Anglikanów przystępujących do pełnej jedności z Kościołem katolickim. O ile możliwe jest przejście prezbitera ze stowarzyszenia życia apostolskiego do Kościoła partykularnego, jakim jest ordynariat wojskowy, to trudno sobie wyobrazić, aby prezbiter inkardynowany do stowarzyszenia życia apostolskiego funkcjonującego w Kościele katolickim chciał się inkardynować do ordynariatu personalnego dla Anglikanów, gdyż jest on raczej miejscem inkardynacji pierwotnej (dla duchownych powracających do jedności z Kościołem katolickim z anglikanizmu, a zatem kandydatów do święceń w Kościele katolickim). Niemniej jednak należy wspomnieć, iż ordynariusz wojskowy w ordynariacie polowym jest zrównany z biskupem diecezjalnym, zatem może inkardynować duchownych do podlegającej mu struktury [Zajac 2015, 92], natomiast ordynariusz ordynariatu personalnego dla Anglikanów jest wyposażony we władzę własną, zastępczą (w imieniu Biskupa Rzymu) i personalną, co jednak nie odbiera mu możliwości działania w przypadku inkardynacji duchownych⁷.

⁷ Benedictus PP. XVI, *Constitutio apostolica Anglicanorum coetibus qua Personales Ordinariatus pro Anglicanis conduntur qui plenam communionem cum Catholica Ecclesia ineunt* (04.11.2009), AAS 101 (2009), s. 985-90; tekst polski w: „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.), 31 (2010), nr 1, s. 10-16, nr V-VI.

4. ETAPY PROCEDURY PRZEJŚCIA PREZBITERA DO KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

Przejście prezbitera, który pierwotnie inkardynowany był do stowarzyszenia życia apostołskiego, może być ukierunkowane zarówno do innego stowarzyszenia, jak i do instytutu życia konsekrowanego albo Kościoła partykularnego. Duchownych inkardynowanych do stowarzyszenia w przypadku procedury przejścia do Kościoła partykularnego obowiązują przepisy dotyczące zarówno stowarzyszeń życia apostołskiego, jak i Kościołów partykularnych, a także prawo własne instytutu, do którego przynależą. Opisywana procedura dotyczy inkardynacji wyraźnej dokonywanej na drodze aktu administracyjnego, poza nią istnieje także możliwość inkardynacji milczącej (*a iure*).

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek działań zmierzających do zmiany miejsca inkardynacji duchowny powinien upewnić się, że istnieje poważna przyczyna do ekskardynacji ze stowarzyszenia i inkardynacji do Kościoła partykularnego, gdyż ustawodawca stanowi: „ekskardynacji można udzielić godziwie tylko ze słusznych powodów, jakimi są: pożytek Kościoła, albo dobro samego duchownego” (kan. 270 KPK/83). Pożytkiem Kościoła może być w tej sytuacji zaradzenie problemowi niewystarczającej liczby duchownych w danym Kościele partykularnym, jak też określone kompetencje duchownego, które są pożądane w danej diecezji czy innej strukturze. Po stronie prezbitera taką przyczyną może być jego dobro duchowe i względna niemożność wytrwania w powołaniu w stowarzyszeniu, do którego jest inkardynowany, czy też np. gotowość do pracy na terenach misyjnych albo tam, gdzie będzie pełnił specyficzną dla swojego wykształcenia czy zainteresowań misję. Nie może to być przyczyna błaha, czyli taka, która z samej swej natury jest nieprzekonująca. Musi zatem istnieć słuszna przyczyna zarówno po stronie prezbitera, który pragnie opuścić stowarzyszenie, jak i Kościoła partykularnego, do którego miałby zostać inkardynowany [Krukowski 2005b, 90; Rincón-Pérez 2023b, 204-205]. Duchowny powinien odpowiadać na potrzeby, które nosi w sobie Kościół partykularny. Należy pamiętać, że w przypadku woli pracy duchownego w Kościele partykularnym w krajach misyjnych bądź tam, gdzie dokuczliwa jest kwestia braku duchowieństwa, nie ma konieczności nabywania inkardynacji wtórnej. Możliwą ścieżką jest zwykle przesiedlenie duchownego, które dokonuje się na zasadzie umowy dwustronnej między ordynariuszem miejsca inkardynacji duchownego a ordy-

nariuszem Kościoła partykularnego, który chce korzystać z jego posługi duszpasterskiej [Zaborowski 2011, 259-61].

Prezbiter, który zdecydował się ze słusznej przyczyny zainicjować procedurę ekskardynacji ze stowarzyszenia życia apostołskiego musi być świadomy, iż ustawodawca nie dopuszcza możliwości istnienia w Kościele duchownych nikomu niepodlegających, tzn. nigdzie nie inkardynowanych. W związku z tym ekskardynacja ze stowarzyszenia może dokonać się tylko wówczas, gdy duchowny otrzyma od nowego ordynariusza pismo inkardynujące (kan. 267 § 1-2 KPK/83). Ordynariusz Kościoła partykularnego oczekuje zazwyczaj od duchownego, iż ten podejmie pracę w nowym miejscu w ramach tzw. okresu próbnego. Najbardziej stosownym byłoby w tej sytuacji wystąpienie przez duchownego do przełożonego stowarzyszenia o udzielenie mu indultu eksklasterycyjnego, na mocy którego mógłby przebywać poza stowarzyszeniem w czasie trwania okresu próby. Ustawodawca wskazuje, iż takiego indultu udziela najwyższy przełożony za zgodą swojej rady (kan. 745 § 1 KPK/83), ale konstytucje poszczególnych stowarzyszeń mogą wskazywać inaczej⁸. Prośba o indult eksklasterycyjny musi mieć formę pisemną. Powinny się w niej znaleźć wskazania: konkretnego Kościoła partykularnego, w którym prezbiter chce podjąć okres próbny, czasu jego trwania, z zaznaczeniem daty dziennej jego rozpoczęcia i zakończenia, a także powodu lub – jeśli jest ich więcej – powodów skłaniających duchownego do tej prośby. Co istotne, do ważności indultu konieczne jest, aby przyczyny przedstawione przez petenta były zgodne z prawdą. W przypadku podania nieprawdy bądź zatajenia prawdy, wydany indult jest nieważny [Szyrszeń 2006, 355-56]. Uzyskanie indultu nie jest jednoznaczne z wyrażeniem zgody na inkardynację w nowej strukturze, gdyż duchowny nadal pozostaje pod opieką przełożonych stowarzyszenia z tą jednak różniącą, iż zawiesza się jego prawa i obowiązki względem instytutu. Równocześnie z prośbą o wydanie indultu eksklasterycyjnego duchowny zobowiązany jest przedstawić zgodę ordynariusza Kościoła partykularnego, na terenie którego chce przebywać (kan. 745 KPK/83).

⁸ Np. Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri, która jest stowarzyszeniem życia apostołskiego na prawie papieskim, którego każdy dom jest domem autonomicznym *sui iuris*, przyznaje takie prawo przełożonemu domu: „Prepozyt, za zgodą Kongregacji Generalnej, na podstawie tajnego głosowania i absolutnej większości, może udzielić członkowi indultu przebywania poza Kongregacją do trzech lat, połączonego z zawieszeniem praw i obowiązków, które nie dadzą się pogodzić z jego nową sytuacją”, zob. *Constitutiones et Statuta Generalia...*, nr 80.

Po otrzymaniu indultu eksklustracyjnego prezbiter uzyskuje od ordynariusza Kościoła partykularnego pisemną zgodę na przebywanie na jego terenie, która uwzględnia daty wskazane w indulcie i określa przy tym wyraźnie czas jego zakończenia. Następnie jest on kierowany przez ordynariusza do konkretnej placówki duszpasterskiej, o czym powinien być poinformowany przełożony, który wydał indult. Ponadto każdorazowa zmiana miejsca posługi powinna być podana do jego wiadomości, gdyż pozostaje pod opieką ordynariusza miejsca inkardynacji (kan. 745 KPK/83). Przełożony może wezwać prezbitera do powrotu do stowarzyszenia także przed zakończeniem okresu próby. Wydaje się, iż stosowne byłoby uzgodnienie tego z ordynariuszem miejsca przyjmującym duchownego. Ten także ma prawo odesłać duchownego do miejsca inkardynacji (kan. 271 § 3 KPK/83).

Data zakończenia okresu próbnego wskazana w piśmie będącym odpowiedzią na indult eksklustracyjny wyznacza także moment, w którym duchowny powinien zdecydować, czy podtrzymuje swoją wolę przejścia ze stowarzyszenia życia apostołskiego do Kościoła partykularnego. Zobowiązany jest wyrazić ją na piśmie wobec ordynariusza miejsca, w którym odbywa okres próbny, a po jego pisemnym zapewnieniu, iż jest gotów inkardynować go do danej struktury, powinien poprosić (również na piśmie) przełożonego stowarzyszenia o udzielenie indultu odejścia, załączając pisemną deklarację ordynariusza [Stawniak 2013, 252]. Kompetentny w tej sprawie jest najwyższy przełożony stowarzyszenia (kan. 743 KPK/83), lecz konstytucje stowarzyszenia mogą wskazywać inną kompetentną ku temu władzę, np. Stolicę Apostolską⁹. W związku z troską ustawodawcy o to, aby nie było w Kościele duchownych nikomu niepodlegających, indult odejścia staje się skuteczny w momencie wydania przez ordynariusza miejsca nowej inkardynacji duchownego dekretem inkardynującego go do Kościoła partykularnego [Rincón-Pérez 2023a, 446]. Na mocy indultu odejścia wygasają wszystkie prawa i obowiązki wynikające z inkorporacji i inkardynacji duchownego do stowarzyszenia życia apostołskiego (kan. 692 KPK/83), zaś poprzez dekret inkardynujący do Kościoła partykularnego nabywa on prawa i obowiązki względem tego Kościoła. Przed wydaniem dekretem inkardynującego

⁹ Np. Konstytucje Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri wskazują, iż kompetentny w tej sprawie jest przełożony domu: „Indult odejścia z Kongregacji, powodujący wygaśnięcie praw i obowiązków wypływających z inkardynacji przy zachowaniu przepisu kan. 693, członek definitywnie agregowany może uzyskać od Prepozyta, za zgodą Kongregacji Generalnej (kan. 743)”, zob. *Constitutiones et Statuta...*, nr 82.

prezbitera do Kościoła partykularnego ordynariusz powinien затroszczyć się o pozyskanie świadectwa kwalifikacyjnego wraz z udokumentowanym dotychczasowym przebiegiem jego posługi duszpasterskiej w stowarzyszeniu, tak, aby móc wydać adekwatną do zgromadzonego materiału i własnego osądu opinię o zainteresowanym i na jej podstawie inkardynować do podlegającej mu struktury [Szyrszeń 2006, 358].

Należy również podkreślić, iż nie zawsze procedura zmierzająca do inkardynacji odnosi taki skutek. Na przeszkodzie do jego osiągnięcia może stanąć zarówno decyzja ordynariusza przyjmującego, jak i przełożonego stowarzyszenia, czy też nawet samego zainteresowanego duchownego. W związku z tym, że zmiana miejsca inkardynacji jest możliwa tylko w przypadku woli wszystkich wymienionych podmiotów, może się zdarzyć, iż zainteresowany w trakcie trwania okresu próbnego bądź po jego zakończeniu zdecyduje się powrócić do stowarzyszenia, albo przełożony wezwie go do powrotu, biorąc pod uwagę upływ czasu i braki personalne duchowieństwa. Sam ordynariusz miejsca trwania okresu próbnego może także dojść do wniosku, iż nie akceptuje stylu pracy duchownego, bądź w innych kwestiach ma uzasadnione wątpliwości co do faktycznych racji przeniesienia [Zaborowski 2011, 261]. Jeśli zainteresowany czułby się pokrzywdzony odmową przełożonego odnośnie do jego ostatecznej ekskardynacji ze stowarzyszenia i inkardynacji do Kościoła partykularnego, może wnieść rekurs hierarchiczny w trybie administracyjnym do Dykasterii ds. Duchowieństwa, a potem kolejno do Sygnatury Apostolskiej w trybie sądowym [Krukowski 2005b, 90]. Nie będzie jednak możliwości przejścia w sytuacji, gdyby ordynariusz Kościoła partykularnego miał poważne i uzasadnione wątpliwości co do racji przejścia duchownego, gdyż od jego woli uzależniona jest skuteczność całej procedury.

5. WPŁYW ZMIANY MIEJSCA INKARDYNACJI PREZBITERA NA DZIAŁALNOŚĆ DUSZPASTERSKĄ KOŚCIOŁA

Inkardynacja nie jest tylko przyporządkowaniem duchownego do określonej struktury kościelnej, ale jest także wpisaniem go w określone prezbitrium, co niesie ze sobą zobowiązanie do troski duszpasterskiej o konkretną porcję Ludu Bożego, jakkolwiek jej zmiana ma także znaczenie duszpasterskie. Koncentruje się ono zarówno wokół wymiaru sakramental-

nego posługi kapłańskiej prezbitera względem powierzonych mu wiernych, jak i wokół dóbr doczesnych towarzyszących tej posłudze.

W momencie, gdy prezbiter od właściwego przełożonego uzyska indult eksklustracyjny ze stowarzyszenia życia apostołskiego do Kościoła partykularnego, podlega już nie tylko władzy przełożonego stowarzyszenia, ale także ordynariusza miejsca docelowej inkardynacji (kan. 745 KPK/83). Ustawodawca określa tę władzę mianem *cura* (tłum. troska, odpowiedzialność) [Korpanty 2001, 154]. Chodzi tu zatem o zapewnienie zainteresowanemu warunków do wypełniania posługi kapłańskiej w sytuacji, w której stawia go eksklustracja [Bar i Kałowski 1985, 234]. W kwestii nabywania i posiadania dóbr doczesnych indult eksklustracyjny niczego nie zmienia z racji tego, iż członków stowarzyszeń życia apostołskiego nie obowiązują żadne śluby (kan. 731 § 1 KPK/83). Inaczej wygląda jednak kwestia samego utrzymania prezbitera w trakcie trwania indultu eksklustracyjnego. Wydaje się, iż najwłaściwszym rozwiązaniem jest umieszczenie stosownych zapisów odnośnie do utrzymania ekskluastrowanego prezbitera w umowie z ordynariuszem miejsca docelowej inkardynacji, do której na zasadzie analogii obliuguje kan. 271 § 1 KPK/83. Oczywiście jest, iż skoro ekskluastrowany pragnie inkardynacji do Kościoła partykularnego, podejmie także posługę duszpasterską w trakcie trwania okresu próbnego, a ta niesie ze sobą także korzyści materialne, które powinny być wystarczające do utrzymania duchownego. Troska o nie, w czasie trwania indultu, spoczywa zarówno na ordynariuszu miejsca przyszłej inkardynacji, jak i na przełożonym stowarzyszenia, jednak odpowiedzialność bezpośrednia koncentruje się na osobie ekskluastrowanego [Menke 2024, 19]. Prezbiter ekskluastrowany ze stowarzyszenia może nadal sprawować sakramenty, gdyż indult eksklustracyjny nie ogranicza władzy święceń, jednak w kwestii sprawowania sakramentu pokuty trzeba pamiętać o pozyskaniu upoważnienia do słuchania spowiedzi od ordynariusza Kościoła partykularnego, na terenie którego przebywa ekskluastrowany, gdyż – jeśli wcześniej otrzymał habitualne *facultas* od ordynariusza miejsca – na terenie którego znajdował się dom stowarzyszenia, a utracił przez indult stałe miejsce zamieszkania, upoważnienie to ustało i bez nowego nie może spowiadać. Indult eksklustracyjny z zamiarem inkardynacji do nowej struktury wypełnia dwie konieczne przesłanki do ustanienia dotychczasowego upoważnienia do spowiadania, tj. zmiana miejsca zamieszkania i zamiar niepowracania do niego [Jakubiak 2012, 52-53]. W odniesieniu do pozostałych aktów kultu publicznego, wykonuje je zgodnie

z wolą miejscowego ordynariusza, opierając się na przepisach prawa powszechnego i treści dekretu, na mocy którego zostaje przyjęty na okres próby w nowej strukturze.

W momencie, gdy prezbiter uzyska dekret inkardynujący go do Kościoła partykularnego, zostaje ekskardynowany ze stowarzyszenia życia apostołskiego i traci prawną więź ze stowarzyszeniem, do którego uprzednio był inkardynowany, a tym samym z dotychczasowym ordynariuszem, a uczestniczy już w *communio sacramentalis* z ordynariuszem Kościoła partykularnego i zobowiązany jest do posłuszeństwa (kan. 273 KPK/83) w tym co dotyczy wykonywania władzy święceń [Stawniak 2013, 286-89]. Łączy się z tym także obowiązek rezydencji w miejscu sprawowania powierzonego urzędu kościelnego, który wynika z kan. 283 § 1 KPK/83. Należy zauważyć, że z chwilą inkardynacji prezbitera do Kościoła partykularnego staje się on członkiem jego prezbiterium, a tym samym podlega prawu partykularnemu tej struktury. Wynika z tego konieczność stałej formacji duchowej i pastoralnej oraz ponoszenia współodpowiedzialności (także materialnej) za dzieła podejmowane w tym Kościele. Wiąże się to z pewną formą opodatkowania, z którego inkardynowany duchowny powinien się wywiązywać wobec Kościoła partykularnego (kan. 1263 KPK/83). Wśród wspomnianych obowiązków wymienić należy także konieczność „odprawiania rekolekcji według przepisów prawa partykularnego” (kan. 276 § 2, 4° KPK/83), obowiązuje go także, z racji przyjętych święceń „doskonała i wieczysta wstrzeźmliwość” ze względu na królestwo niebieskie (kan. 277 § 1 KPK/83). W końcu, z momentem inkardynacji, prezbiter staje się bezpośrednio zależny od ordynariusza miejsca w kwestii ewentualnych translokacji dokonywanych w Kościele partykularnym dla dobra duchowego wiernych i odpowiedniego rozlokowania duchownych na jego terenie, a także w odniesieniu do stosowania wobec niego sankcji karnych, gdyż ordynariusz miejsca jest bezpośrednio odpowiedzialny za czyny duchownego związane z jego posługą duszpasterską.

ZAKOŃCZENIE

Życie i posługa prezbitarów w Kościele katolickim niesie ze sobą liczne wyzwania, które implikować mogą konieczność zmiany miejsca inkardynacji, a także zmiany sposobu życia. Choć niezatarte znamię wyciśnięte w ich sercach przez sakrament święceń powoduje, iż w całym Kościele powszech-

nym pełnią oni swe zadania w ten sam sposób, jednak inkardynacja, która nie jest zwykłą formalną przynależnością do określonej struktury, ale także pewnego rodzaju charakterem przypisywanym ich kapłaństwu, wiąże duchownych z określoną porcją Ludu Bożego, który jest powierzony ich pasterskiej trosce. Ustawodawca przewiduje możliwość swobodnego przejścia duchownego między podmiotami mającymi zdolność inkardynacji, wskazując jednak na to, iż konieczna jest ku temu poważna przyczyna oraz zgoda zarówno ordynariusza inkardynacji pierwotnej, jak i ordynariusza inkardynacji wtórnej. Z uwagi na to, iż kwestia dotyczy spraw personalnych, wszystkie kroki podjęte w tej materii powinny być dokumentowane na piśmie, gdyż ostatecznie troską ustawodawcy jest zasada, aby nie było w Kościele duchownych nikomu niepodlegających. W przypadku przejścia prezbitera ze stowarzyszenia życia apostołskiego do Kościoła partykularnego procedura ta opiera się na prawie powszechnym, jak i na prawie własnym danego stowarzyszenia. Troska o to spoczywa na wszystkich wymienionych podmiotach. Przejście prezbitera może dokonać się przez inkardynację milczącą bądź inkardynację wyraźną, przy czym ta druga wymaga od zainteresowanego nie tylko większego zaangażowania w formalny przebieg procedury, ale wiąże się także z osiągnięciem celu w krótszym czasie. Obejmuje ona: ubieganie się o indult eksklaustracyjny ze stowarzyszenia, zgodę na odbywanie okresu próbnego na terenie Kościoła partykularnego, indult odejścia ze stowarzyszenia po pozytywnym przejściu próby oraz dekret inkardynujący do Kościoła partykularnego. Po pozytywnie zakończonej procedurze przejścia wygasają prawa i obowiązki duchownego, które spoczywały na nim od momentu święceń diakonatu w stowarzyszeniu życia apostołskiego, a zyskuje on takie w Kościele partykularnym. Ostatecznie najistotniejszym jest fakt, iż – pomimo zmiany miejsca inkardynacji – nadal pełni on swoją posługę, choć już nie pod władzą przełożonego stowarzyszenia, a ordynariusza Kościoła partykularnego.

Nie bez znaczenia jest przyczyna, która stoi u początku decyzji prezbitera o zmianie miejsca inkardynacji. Zasadniczo najważniejszą powinna być tutaj troska o lud Boży, a tym samym zapewnienie właściwej opieki duszpasterskiej zarówno w dotychczasowym miejscu posługiwania prezbitera w ramach stowarzyszenia życia apostołskiego, a także chęć poświęcenia się na służbę tym wiernym, którzy potrzebują takiej opieki w Kościele partykularnym, do którego zainteresowany pragnie się inkardynować. Wspomniana motywacja odgrywa kluczową rolę w momencie podjęcia ostatecznej decyzji

o włączeniu duchownego do prezbiterium danego Kościoła partykularnego. Troska o to spoczywa zarówno na ordynariuszu, który wydaje dekret inkardynacyjny, jak i na samym zainteresowanym prezbiterze. Wszak sam dekret nie stanowi jedynie prawnego ukonstytuowania duchownego w strukturach Kościoła partykularnego, ale rodzi również odpowiedzialność za duszpasterską troskę o zbawienie dusz wiernych tej struktury.

Zagadnienie zmiany miejsca inkardynacji duchownych zostało dość dokładnie opracowane w literaturze kanonistycznej, w związku z tym perspektywa badawcza tego tematu nie jest zbyt szeroka. Zauważalna jest jednak potrzeba interdyscyplinarnego ujęcia zmiany zachodzącej w samym podmiocie inkardynacji, czyli duchownym, a szczególnie w prezbiterze, na gruncie teologii i prawa kanonicznego. Szczególnie interesującą byłaby sytuacja przejścia z instytutu życia konsekrowanego, z którym duchownego łączy złożona profesja zakonna, do Kościoła partykularnego, gdyż wiąże się ona ze zwolnieniem ze ślubów wieczystych. Rozwiązanie tych świętych więzów niesie ze sobą interesującą zmianę w tożsamości duchownego, który przestaje realizować powołanie do życia konsekrowanego, lecz w dalszym ciągu pozostaje prezbiterem.

PIŚMIENNICTWO

- Bar, Joachim. 1977. *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Bar, Joachim, i Julian Kałowski. 1985. *Prawo o instytutach życia konsekrowanego*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Bogdan, Franciszek. 1977. *Prawo instytutów życia konsekrowanego. Nowe prawo zakonne*. Poznań: Pallottinum.
- Jakubiak, Tomasz. 2012. „Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku.” *Warszawskie Studia Teologiczne* XXV, nr 2:35-56.
- Korpanty, Józef. 2001. *Mały słownik łacińsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Krukowski, Józef. 2005a. „Kościoły partykularne i władze w nich ustanowione.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 216-71. Poznań: Pallottinum.
- Krukowski, Józef. 2005b. „Przynależność, czyli inkardynacja duchownych.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, 84-93. Poznań: Pallottinum.

- Menke, Monika. 2024. „Prawa i obowiązki eksklaustrowanego zakonnika/zakonnicy.” *Kościół i Prawo* 13(26), nr 2:9-24.
- Necel, Wojciech. 2011. „Sprawowanie władzy w instytutach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostolskiego w świetle instrukcji „Posługa władzy i posłuszeństwo. Faciem tuam, Domine, requiram” z 2008 roku.” *Prawo Kanoniczne* 54, nr 1-2: 101-25.
- Rincón-Pérez, Tomás. 2023a. „De institutis vitae consecratae et de societatibus vitae apostolicae. Instytutu życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. Piotr Majer, 388-465. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Rincón-Pérez, Tomás. 2023b. „De ministris sacris seu de clericis. Święci szafarze, czyli duchowni.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. Piotr Majer, 180-222. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Stawniak, Henryk. 2013. *Inkardynacja w misji Kościoła w porządku prawnym Kościoła łacińskiego*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Stokłosa, Marek. 2015. *Utrata stanu duchownego w aktualnym prawodawstwie Kościoła łacińskiego*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Szyrszeń, Piotr. 2006. „Przejście profesa ślubów wieczystych z własnego do innego instytutu zakonnego. Procedura kanoniczna.” *Roczniki Nauk Prawnych* XVI, nr 1:351-69.
- Zaborowski, Marek. 2011. „Inkardynacja i ekskardynacja duchownych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 i 1983 roku.” *Roczniki Nauk Prawnych* XXI, nr 1:245-64.
- Zajac, Paweł. 2015. *Kościół partykularny w ustawodawstwie Jana Pawła II. Zarys problematyki*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Procedura przejścia prezbitera ze stowarzyszenia życia apostolskiego do Kościoła partykularnego

Abstrakt

Niniejszy artykuł podejmuje zagadnienie nabycia przez prezbitera inkardynowanego do stowarzyszenia życia apostolskiego inkardynacji wtórnej w Kościele partykularnym. Zawiera szczegółowe wskazania dotyczące procedury przejścia ze stowarzyszenia życia apostolskiego do Kościoła partykularnego uwzględniając różnorodność prawnych warunków stowarzyszeń i zakresu kompetencji ich wyższych przełożonych. Wyszczególnia obowiązki spoczywające na ordynariuszu Kościoła partykularnego, prezbiterze pragnącym zmienić przynależność inkardynacyjną, jak i przełożonym stowarzyszenia, z którego duchowny chce się ekskardynować. Opisuje zarówno zmianę inkardynacji *ipso iure*, jak i w trybie inkardynacji wyrażonej.

Słowa kluczowe: inkardynacja; ekskardynacja; inkardynacja wtórna; inkardynacja pierwotna; przejście; prezbiter; stowarzyszenie życia apostolskiego; Kościół partykularny.

The Procedure for the Transfer of a Priest from a Society of Apostolic Life to a Particular Church

Abstract

This article addresses the issue of acquiring secondary incardination in a particular Church by a priest incardinated into an association of apostolic life. It contains detailed instructions on the procedure for transferring from an association of apostolic life to a particular Church, taking into account the variety of legal conditions of associations and the scope of competences of their higher superiors. It details the duties of the Ordinary of a particular Church, a priest who wants to change his incardination affiliation, and the superiors of the association from which the priest wants to be excardinated. It describes both the change of incardination *ipso iure* and in the mode of explicit incardination.

Keywords: incardination; excardination; secondary incardination; primary incardination; passage; priest; society of apostolic life; particular Church.

Information about Author: Rev. SEBASTIAN WERRA, MA – Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw; correspondence address: ul. Zagłoby 37, 02-495 Warszawa, Poland; e-mail: werracor@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-1219-4988>